

14. Положення про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків, затверджене Постановою Правління

Національного банку України від 06.07.2000р. за № 279 [Електронний ресурс] //Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0474-00/page>.

Анотація. Рост проблемных активов вследствие мирового финансового кризиса негативно отразился на стабильности банковской системе Украины. В статье систематизированы подходы к определению сущности «проблемные активы» и разработана классификация проблемных активов по таким критериям как: вид актива, степень реализации и уровень риска для банка.

Ключевые слова: финансовый кризис, «проблемные активы», «токсичные активы», проблемная задолженность, ценные бумаги, банк.

Summary. Growth of problem assets due to the global financial crisis had a negative impact on the stability of the banking system of Ukraine. In the article systematized are approaches to the definition of «problem assets» and proposed a classification of problem assets on certain criteria such as the type of asset, the extent of implementation and the level of risk for the bank.

Keywords: financial crisis, «problem assets», «toxic assets», bad debts, securities, bank.

Рецензент к.э.н., доцент ХНЭУ Нескородова И.И.

Експерт редакційної колегії к.э.н., доцент УкрГАЗТ Уткина Ю.Н.

УДК 330.342.24

СУТНІСНІ АСПЕКТИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ

Чала О.В. к.е.н., доцент (УкрДАЗТ)

В статті уточнено сутність поняття «інформаційна економіка» з урахуванням її ресурсів, її продукту та аспектів, пов'язаних з використанням інформації та інноваційних знань в рамках інформаційного простору.

Ключові слова: інформація, інформаційна економіка, інформаційне суспільство, інформаційний ресурс, знання, комунікації, інформаційний простір.

Актуальність проблеми.

Діяльність підприємств в умовах стрімкого розвитку інформаційних технологій та формування постіндустріального суспільства характеризується рядом рис, пов'язаних з підвищенням впливу інформації та знань на розвиток економіки [1].

По-перше, постіндустріальне суспільство передбачає ріст споживання послуг порівняно з індустріальним [1]. Послуги, на відміну від товару, є нематеріальними, не можуть зберігатись та споживаються одночасно з їх виробництвом [2].

По-друге, інформація та знання, в тому числі теоретичні, визначають якісні відмінності постіндустріального суспільства та потребують планування розвитку економіки, в тому числі інноваційного розвитку [1]. Інформація та знання забезпечують нові можливості контролю та управління таким розвитком [3]. Знання в постіндустріальному суспільстві можуть бути збережені у вигляді друкованих та електронних документів, записів, можуть зберігатись у сховищах даних, формалізуються у вигляді інтелектуальної власності та захищаються авторським правом [4]. Відповідно, знання, інформація та час становляться цінними ресурсами, нестача яких суттєво сповільнює

інноваційний розвиток.

По-третє, постіндустріальне суспільство створює можливості прогнозування та планування інноваційного розвитку на основі збільшення ролі теоретичних знань. Теоретичні знання забезпечують можливість «планування технологій» [5], зокрема інтелектуальних технологій [1], та оцінки їх переваг і вартості.

В-четвертих, розробка та використання інноваційних технологій в постіндустріальному суспільстві потребує ефективного обміну інформацією на основі сучасних засобів комунікації, що забезпечує підтримку прийняття управлінських рішень [5].

П'ята, узагальнююча риса постіндустріального суспільства полягає в тому, що таке суспільство ґрунтується на інформаційній економіці. В останній використанні інформації та знань пов'язано з економічною діяльністю (як прямо, так і опосередковано) [5]. Інформація та знання є стратегічними ресурсами на даному етапі розвитку економіки.

Розглянуті особливості постіндустріального суспільства свідчать про актуальність дослідження сутності інформаційної економіки як невід'ємного елемента такого

суспільства, а також дослідження впливу інформаційної економіки на інноваційні процеси.

Аналіз останніх наукових досліджень та виділення невирішених частин загальної проблеми.

Вперше термін «інформаційна економіка» запропонував американський економіст, співробітник Стенфорда Марк Порат [6].

М. Порат та М. Рубін на основі концепції первинного інформаційного сектору запропонували теорію вторинного інформаційного сектору додатково до традиційних чотирьох секторів [7]. Первинний інформаційний сектор охоплює галузі з надання інформаційних послуг, а також виробництва техніки, необхідної для реалізації інформаційних технологій. Концепція первинного інформаційного сектору передбачає, що вартість інформаційних товарів та послуг повинна бути включена до ВВП.

Вторинний інформаційний сектор охоплює виробництво неінформаційних товарів та послуг для інформаційного сектора. Тобто М. Порат об'єднав у інформаційній економіці як галузі, що надають інформаційні послуги, так і галузі, що забезпечують функціонування первинного інформаційного сектору.

Існуючі підходи до визначення поняття «інформаційна економіка» з одного боку звужують інформаційну економіку до розгляду лише процесів створення та використання інформаційних ресурсів, а з іншого - передбачають багатоаспектні тлумачення, що пов'язані з використанням результатів досліджень в інших наукових дисциплінах, зокрема в управлінні знаннями [8-13].

В той же час аспекти інформаційної економіки, пов'язані з рухом економічної інформації та знань, що впливають на економічну діяльність та процеси інноваційного розвитку є недостатньо розробленими та потребують подальшого вивчення.

Вищезазначене визначає актуальність даної проблематики та дозволяє сформулювати **мету статті**, яка полягає в уточненні сутності поняття «інформаційна економіка» та її аспектів, пов'язаних з використанням базових та інноваційних знань в рамках єдиного інформаційного середовища.

Вклад основного матеріалу дослідження

Інформаційна економіка належить до складних категорій, що мають багато аспектів. Дослідженню різних аспектів інформаційної економіки присвячено багато досліджень, аналіз яких дозволяє визначити її основні властивості та уточнити її сутність.

Р. Ніжегородцев [8] вважає, інформаційна економіка виникла внаслідок науково-технічної революції в результаті зміни місця інформації в

системі чинників виробництва. Він розглядає інформаційну економіку як «галузь економіки, що вивчає економічні закони у сфері виробництва та відтворення науково-технічної інформації та наукового знання».

Предметом інформаційної економіки за Р. Ніжегородцевим (або, відповідно до його визначення, «економіки інформаційного виробництва») є економічні закони, які відтворюють причинно-наслідкові зв'язки та взаємозалежності для «процесів виробництва, розподілу, обміну та споживання науково-технічної інформації», а також економічні відносини, що складаються внаслідок вказаних процесів. Інформаційна економіка вивчає економічні закони виробництва, руху та використання науково-технічної інформації для різних секторів економіки [8].

В розглянутому визначенні доцільно виділити наступну особливість. Автор обмежує інформаційну економіку розглядом лише одного аспекту - виробництва й відтворення науково-технічної інформації та знання. В той же час, сам Р. Ніжегородцев вказує, що необхідно також розглядати економічні відносини, що виникають внаслідок процесів відтворення інформації. Також, як відзначалось вище, постіндустріальне суспільство якісно відрізняється використанням інформації та знань для планування, контролю та управління інноваційним розвитком.

В [9] пропонується розширити наведене Р. Ніжегородцевим визначення, розглянувши аспекти, пов'язані з відтворенням інформаційних ресурсів в економіці, впливом цих ресурсів на відтворення інших елементів економічної системи та на суспільно- економічні відносини.

Російський дослідник С. Дятлов [10,11] підійшов до визначення інформаційної економіки з позицій системного підходу. Він розглядає економічну діяльність людей як інформаційну в своїй глибинній суті. С. Дятлов вважає, що трудові витрати можуть бути відображені у вигляді певним чином представленої інформації. Така інформація дозволяє кількісно оцінити витрати, необхідні для отримання продуктів та інших результатів праці. Відповідно, найважливішими ресурсами економіки є інформаційні ресурси та знання. Знання дозволяє запропонувати нові технології, передбачити результати економічних процесів і визначити необхідну послідовність дій та потрібні ресурси. Таким чином, господарська діяльність у інформаційній економіці основана на виробництві інформації та її застосуванні для підвищення ефективності всіх форм виробництва та створення нової якості економічного зростання.

За С. Дятловим, парадигма інформаційної економіки передбачає, що всі існуючі соціально-економічні явища мають загальну основу у вигляді стійкої інформаційної структури. Також, різні

економічні явища, їх форми вираження та кількісні характеристики можуть бути описані як сукупність інформаційних складових. Відповідно, інформаційний критерій як спосіб отримання й використання інформації, а також управління інформаційними процесами дозволяє класифікувати стадії розвитку суспільства та сформулювати принципи побудови інформаційного суспільства та інформаційної економіки, зокрема: багаторівнева мережева організація суспільства; системна цілісність мережевої організації інформаційної економіки; ієрархія цілей; наявність прямих та зворотних зв'язків між елементами мережевої структури.

Вивчення інформаційної економіки потребує розгляду: економічних процесів та явищ у інформаційному розрізі; економічних відносин, що виникають при продукуванні та використанні інформації; законів самоорганізації економічних систем, що мають багаторівневу мережеву структуру; законів управління такими системами; підходів до використання інформаційних ресурсів [11].

Таким чином, С.Дятлов вважає інформаційну економіку мережевою. Така інформаційно-мережева економіка є цілісною багаторівневою структурою, між елементами якої є прямі та зворотні зв'язки. Останні є наслідком як самоорганізації, так і активного управління [10]. Фактично, багаторівневі інформаційні мережі формують структурований інформаційний простір як структуровану сукупність інформаційних об'єктів та процесів, а також способів їх організації та взаємодії [12].

В монографії «Україна у вимірі економіки знань» [13] автори вважають недоцільним при розгляді інформаційної економіки досліджувати проблеми обробки інформації та вибору інформаційних технологій. Інформаційна економіка розглядається в першу чергу як економіка знань, яка передбачає використання знань для економічного розвитку. Інформація та знання використовуються для виробництва конкурентоспроможної продукції, що і забезпечує економічний розвиток. Відповідно, проблеми отримання та застосування знань автори вважають одним із предметів дослідження інформаційної економіки.

В той же час слід зауважити, що економіка знань відрізняється від інформаційної економіки, оскільки основним ресурсом першої є інформація, продуктом – інформація та знання, тоді як для економіки знань основним ресурсом є знання, а основним продуктом – інтелектуальний капітал.

В монографії «Пріоритети національного економічного розвитку в контексті глобалізаційних викликів» [14] інформаційна економіка розглядається як така, що:

– базується на інформації та знаннях як

виробничому ресурсі;

– передбачає інформаційне виробництво;
– використовує інформаційні технології, що забезпечують передачу знань.

Використання інформаційних ресурсів, знань та технологій дає змогу зменшити невизначеність і підвищити якість планування, прогнозування та прийняття рішень.

Відповідно до [14], в інформаційній економіці фактори виробництва: природні ресурси, праця та капітал потрібно доповнити інформацією та знаннями. В інформаційній економіці змінюється структура виробництва товарів та послуг, збільшується кількість підприємств та галузей, що забезпечують обробку та використання інформації та знань. Розвинена інформаційна інфраструктура дає серйозні конкурентні переваги. Умовою переваги в конкурентній боротьбі є не лише володіння інформацією, а й застосування знань для підвищення ефективності бізнесу.

Відповідно розглянутих положень, пропонується наступне уточнене визначення інформаційної економіки як такої, що включає створення та використання інформаційних ресурсів у структурованому інформаційному просторі, а також забезпечує можливості продукування інтелектуального капіталу та інновацій і тим самим впливає на економічні процеси та суспільно-економічні відносини.

Висновки.

В статті розглянуто сутність та властивості інформаційної економіки. Уточнено сутність поняття «інформаційна економіка» з урахуванням її ресурсів, продукту та аспектів, пов'язаних з використанням інформації та інноваційних знань в рамках єдиного інформаційного середовища.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Bell D. The Coming of Post-Industrial Society. A Venture in Social Forecasting. N.Y., 1976. – 507 p.
2. Andersen B. Knowledge and Innovation in the New Service Economy. – Cheltenham.: Edward Elgar Publishing, 200.- 314 p.
3. Webster F. Theories of the Information Society. - London.: Routledge, 2002. – 312 p.
4. Stehr N. Knowledge Societies. – London.: Sage, 1994. – 304 p.
5. Bell D. The Social Framework of the Information Society in T. Forester (ed.) The Microelectronics Revolution, Oxford: Blackwell.- 1980.- p. 500-549.
6. Marc Uri Porat Global Implications of Information Society/ M. Porat //Journal of Communication, 1978, 28(1), p. 70-80.
7. Connors M. The Race to the Intelligent State: Towards the Global Information Economy of 2005.- Oxford, UK, Cambridge, Mass.: Blackwell

Business, 1993. – 221 p.

8. Нижегородцев Р. Информационная экономика. Книга 1. Информационная Вселенная [монография] / Р. Нижегородцев. - Москва-Кострома, 2002. - 163 с.

9. Николаев Є.Б. Теорія інформаційної економіки: зміст і основні суперечності / Є.Б. Николаев // Автореферат дис. к.е.н. – Київ.: ХНЕУ, 2011. – 19 с.

10. Дятлов С.А. Принципы информационного общества / С.А. Дятлов // Информационное общество. - Санкт-Петербургский государственный университет экономики и финансов. – 2000. - вып. 2. - С. 77 – 85.

11. Дятлов С. Предмет и метод теории информационной экономики / С. Дятлов //

Экономическая теория на пороге XXI века-2 ; под редакцией Ю. Осипова, В. Пуляева, В. Рязанова, Е. Зотовой. - М. : Юрист, 1998. - С. 497-519.

12. Чала О.В. Інформаційний простір підприємства як об'єкт управління / О.В. Чала // Вісник економіки транспорту і промисловості: Збірник наукових праць. Вип. 32. - Х., 2010. - С. 25-29.

13. Україна у вимірі економіки знань [монографія]/ За ред. акад. НАН України В.М. Гейця. - К.: Основа, 2006. - 592 с.

14. Пріоритети національного економічного розвитку в контексті глобалізаційних викликів : монографія : у 2 ч. – Ч. 1 [монографія] / за ред. В.М. Гейця, А.А. Мазаракі. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2008. – 389 с.

Аннотация. В статье уточняется сущность понятия "информационная экономика" с учетом ее ресурсов, ее продукта и аспектов, связанных с использованием информации и инновационных знаний в рамках информационного пространства.

Ключевые слова: информация, информационная экономика, информационное общество, информационный ресурс, знание, коммуникации, информационное пространство.

Summary. Essence of concept "information economy" is examined in the article. Informative economy" is specified taking into account her resources, her product and aspects, constrained with the use of information and innovative knowledge within the framework of informative space.

Keywords: information, informative economy, informative society, informative resource, knowledge, communications, informative space.

*Рецензент д.е.н., професор УкрДАЗТ Чебанова Н.В.
Експерт редакційної колегії к.е.н., доцент УкрДАЗТ Токмакова І.В.*

УДК 001.89:338

МУЛЬТИПЛІКАТИВНИЙ ЕФЕКТ ВІД ДІЯЛЬНОСТІ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ

*Широкова О.М., к.е.н., доцент,
Челядінова Н.Г., к.е.н., доцент (УкрДАЗТ)*

У статті розглянуті питання доцільності оцінки мультиплікативних ефектів від діяльності залізничного транспорту і їх вплив на національну економіку, особливо від реалізації великих інвестиційних проектів. Проаналізовано ключові фактори, що впливають на оцінку мультиплікаторів. Описано загальні методологічні підходи до оцінки мультиплікативних ефектів.

Ключові слова: залізничний транспорт, мультиплікатор, мультиплікативний ефект, інвестиції.

Постановка проблеми. Транспортна діяльність України є однією з найважливіших стратегічних компонентів соціально-економічного розвитку держави. Вона грає принципово значиму роль у розвитку багатьох галузей національної економіки. В Україні діяльність залізничного транспорту є невід'ємною частиною реалізації національної політики в області національної безпеки. Тому розвиток залізничного транспорту, який зачіпає інтереси великої кількості галузей народного господарства, є загальнодержавним комплексним завданням.

У зв'язку з цим управління розвитком залізниць України в особливо складних економічних умовах повинно бути орієнтовано на досягнення найбільшого сумарного результату не тільки окремо для складових елементів залізничної галузі але й для всього транспортного комплексу країни. Цей підхід повинен бути заснований на врахуванні пріоритетів розвитку держави та залізничного транспорту зокрема, поліпшенні соціально-економічного стану населення, позитивного росту макроекономічних, соціальних і